

הימים הנוראים – תשע ברכות

(עולת ראיה, חלק ב', עמ' של)

עניינו של ותיקין זה סמיכת גאולה לתפילה ברגע של עליית השמש "ויראוך עם שמש". תפילת העמידה היא הפגישה האינטימית עם הקב"ה ואת זה צריך לעשות במעבר בין הלילה (בו המקום האבסולוטי של הקב"ה) לבין תחילת היום – הנץ החמה שבו תחילת עבודת האדם (והחיוב של הרבה מהמצוות מתחיל ברגע זה). למעשה ישנם 19 ברכות, אך השם שמונה עשרה לא זז ממקומו, שבתחילה תקנו 18 ברות ולאחר מכן הוסיפו את ברכת למשינים.

אנשי כנסת הגדולה חשבו בינם לבין עצמם מה הם הצרכים של האדם שהוא צריך להתפלל עליהם. הברכות מתוקנים ע"פ שלושה יסודות: שבח, בקשה והודאה. על בסיס היסודות הללו והצרכים של בני האדם יצא להם 18 ברכות, לאחר מכן חשבו מה מרומז במספר הזה, ואז ישנם כמה שיטות בדבר – כמספר החוליות בעמוד השדרה ועוד. 18 הוא מספר הברכות שמברכים בתפילת העמידה ביום חול, אמנם בשבת ומועדים מברכים 7 ברכות. המודל שם הוא שלוש ברכות של שבת, ברכה אחת של קדושת היום ושלוש ברכות של הודאה.

אנו מבחינים בין המבנה של תפילת העמידה ביום לבין שבתות ומועדים. פעם או פעמיים בשנה אומרים במוסף 9 ברכות בתפילת מוסף של ראש השנה יש שלוש ראשונות של שבח, שלוש אמצעיות – מלכויות, זכרונות ושופרות, ולאחר מכן שלוש ברכות של הודאה. ובמקרה מאוד יחידאי, ביה"כ שחל ביובל, בתפילת מוסף אומרים גם את ברכות ופסוקי מלכויות, זכרונות ושופרות ותוקעים.

למה יש 7 ברכות עונה הגמ' שב"מזמור לדוד" נאמרה שבע פעמים המילה 'קול', אותה גמרא מבררת מדוע יש 18 ברכות בתפילת העמידה של יום חול, מתרצת הגמרא שבאותו מזמור מוזכרים 18 פעמים שם ה'. אנשי כנסת הגדולה מצאו פרק תפילה¹ בתהילים שיש בו גם יסוד של שבע וגם יסוד של שמונה עשרה – מזמור לדוד זהו פרק שבו נפגשים גם ימות החול וגם השבת, לכן דווקא בפרק זה מקבלים שבת, המזמור שבו שני הדברים מתחברים, נפרדים מהשמונה עשרה ונכנסים למלכות השבע.

עד כה ראינו שלוש סוגים בתפילת העמידה: יש לנו תפילת עמידה של שמונה עשרה, תפילת שבע עם קדושת היום של שבתות ומועדים ותשע ברכות של מוסף של ראש השנה.

הגמ' דנה בתפילה הזו של תשע ברכות, מאוד תמוה הרי זה כמעט עשר². למה לא עשו עשר ברכות כמניין שלם. אנו אומרים עשר פסוקים בכל אחד ממלכויות זכרונות ושופרות. והשאלה המתבקשת, למה דווקא שמו את הברכות הללו בתפילה של תשע ברכות. נראה שזוהי השאלה שהעסיקה את הרב קוק.

בשבוע הבא אנו נלמד בעולת ראיה חלק ב' בעמ' ש"ל – על תשע ברכות. הקטע הזה לקוח מעין איה על ברכות חלק א' בעמ' 122. הרב צבי יהוד לקח את הקטע וסיגנו אותו. כדאי לערוך השוואה בין איך שהרב קוק כתב את הדברים ואיך שהרב צבי יהודה ערך את הדברים לטובת הציבור.³

¹ כידוע, התנ"ך שלפנינו לא היה מחולק לפרקים. הנוצרים הם אלו שחלקו את התנ"ך לפרקים. אנו קבלנו את החלוקה הזו בעל כורחנו מתוך הויכוחים מול הנוצרים, כדי שיוכל להיות להם שיח משותף. הרב גורן רצה להחזיר עטרה ליושנה ולחלק את התנ"ך מחדש ע"פ חלוקה יהודית וכבר העמיד צוות שלם שיעשו זאת. אך למעשה חזר בו כיוון שהבין שזה עלול ליצור בלאגן שלם של אי הבנה.

כל זה נכון בכל התנ"ך חוץ מפרקי תהילים שהוא מחולק ועומד מאז ומתמיד כפרקי תפילות שונים.
² המספר שבע זה מובן – כל השביעיות חביבין, כמספר שבע – השבת. 18 – כמניין חוליות, 18 פעמים שם ה'.
³ הרב קוק נתן מנדט לערוך אותו.